

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ МОЛОДІ

«Піклуючись про щастя інших, знаходиш своє власне...»

Платон.

Формування активної громадянської позиції українського суспільства, його духовне та моральне відродження сьогодні є вкрай актуальними і необхідними. Ці процеси яскраво виявляються і безпосередньо пов'язані із волонтерською діяльністю – як видом благодійності, що вимагає від людини особливої пожертви – її часу та особистої участі.

Волонтерська діяльність як добровільний безкорисливий труд – один із найяскравіших феноменів людської цивілізації, невинної еволюції розвитку людського духу. Опитування українців 2014 р. засвідчило, що майже 1/3 населення займаються волонтерством. Цьогоріч 68,9% їхніх пожертвувань спрямовувалися на підтримку військових зони АТО, хворих дітей, біженців. Такий “вибух” організованої приватної волонтерської діяльності є проявом “глобальної суспільно-соціальної революції”, пов'язаної з активним формуванням громадянської свідомості, зростанням самовизначення і самореалізації особистості в сучасному світі. Тож, виховання милосердя, кордоцентризму, підготовка молоді до волонтерської діяльності як фактору формування громадянської позиції у складній для України час гостро постають у сучасних умовах, на що спрямований виховний проект.

Актуальність розглядуваної проблеми підкреслюється низкою суперечностей, між:

- зростанням активної громадянської позиції суспільства та окремими проявами серед молоді соціальної безвідповідальності, апатії й нігілізму;

- прагненням української спільноти до динамічних інтеграційних процесів, входження у європейський простір та недостатнім рівнем суспільного визнання волонтерської діяльності як важливого атрибута цивілізованої демократичної країни;

- необхідністю зміцнення духовно-моральної природи волонтерства, його опертя на людиноцентристські життєві позиції та надмірною комерціалізацією і “прагматизацією” сучасного життя, що загрожує проявами бездуховності, меркантильності, жорстокості;

- активними демократичними і правовими процесами в країні та потребою удосконалення юридично-правової бази благодійності.

У зв'язку з цим, розвиваючи масовість благодійних ініціатив в Україні, доцільно, на нашу думку, звернути особливу увагу на підтримку національних освітньо-культурних проектів, які формують у молодого покоління громадянську позицію, патріотизм, добро і милосердя.

У цьому контексті велика робота покладається на суспільні інституції, зокрема на школи та позашкільні заклади, про що вказується у Законах України “Про освіту”, “Про вищу освіту” [2, с. 451; 3, с. 204], йдеться у Національній доктрині розвитку освіти України [5, с. 25], Національній стратегії розвитку

освіти України на 2012–2021 рр. [6, с. 86], зазначалося на III Всеукраїнському з'їзді працівників освіти (2011 р.) [7, с. 92].

Волонтерство (від лат. *voluntarius* – «добровільно») [8] – це добровільна діяльність на благо широкої громадськості, що не передбачає грошової винагороди. Згідно із Загальною декларацією волонтерів, прийнятою на II Конгресі Міжнародної Асоціації Волонтерів 14 вересня 1990 р. в Парижі, волонтерська діяльність розглядається як один із інструментів соціального, культурного, економічного розвитку країни; у документі підкреслюється, що волонтерство – це добровільний вибір, який відображає особистісні погляди і переконання людини. Відповідно до Закону України «Про волонтерську діяльність» [1, ст. 435], «волонтерство – це добровільна, безкорислива, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами та волонтерськими організаціями шляхом надання відповідної допомоги» [там само].

Отже, волонтерство, ідеологічною основою якого є добровільність, безкорисливість, милосердність, співчутливість, солідарність, відповідальність, розглядаємо як один із видів благодійної діяльності, що не вимагає від особи (волонтера) фінансових пожертв, а базується переважно на використанні його часу і навичок, які надаються на безоплатній основі. Волонтерство не має вікових, статевих, релігійних, етнічних, політичних і географічних обмежень. А отже – брати участь у волонтерській діяльності може кожний. На сьогодні волонтерські організації – це особливі об'єднання громадян, які належать до третього сектору в державі.

В діяльності навчальних закладів волонтерство розглядаємо у двох значеннях: тактичному і стратегічному. Перше значення волонтерства розкривається через надання безпосередньої допомоги нужденним у формі офіційного надання послуг, безкоштовного виконання робіт, збору речей, ліків, обладнання та інших форм громадської участі.

Стратегічна роль волонтерства у навчальних закладах дозволяє його усвідомити: по-перше, як невід'ємний складник виховної роботи, фактор виховання національної свідомості і патріотизму молоді, формування її соціальної відповідальності та обов'язку; по-друге, як важливий засіб зміцнення активної громадянської позиції та критерій її сформованості; по-третє, як один із шляхів розвитку і популяризації волонтерського руху в молодіжному середовищі; просування іміджу благодійності в країні.

У нашому дослідженні зупиняємося на усвідомленні взаємозв'язку між волонтерською діяльністю і формуванням активної громадянської позиції учнівської молоді.

Перші згадки про формування громадянської позиції, виховання громадянськості і громадянина, знаходимо у працях античних мислителів (Аристотель, Епікур, Платон, Сократ), а також у релігійних творах і кодексах Давнього Сходу. Значний внесок у розвиток концепції громадянського виховання, обґрунтування різноманітних підходів і критеріїв визначення громадянськості зробили мислителі епохи Відродження: Н. Макіавеллі, Т. Мор, Т. Кампанелла та ін.; представники епохи Просвітництва: Ж.-Ж. Руссо, К. Гальвецій, П. Гольдбах та ін.

Серед сучасних дослідників найбільш повно і детально проблему формування громадянської позиції розробляли: Т. Пантюк, В. Поплужний,

М. Рагозіна, В. Рябов, А. Сбруєва, В. Струманський, В. Сухомлинський, О. Сухомлинська та ін. Учені розглядали громадянську позицію як результат громадянського виховання, а її основою – складну інтегральну рису людини – громадянськість.

У “Концепції громадянського виховання особистості в у мовах розвитку української державності” громадянська позиція визначена як “система ціннісних і соціальних орієнтацій та настановлень, які характеризують людину як громадянина країни та суспільства” [4, с. 4].

У межах нашого дослідження громадянську позицію розуміємо як сукупність ціннісних установок, оцінок, ставлень людини до держави, суспільства, до інших людей і себе, що відображає рівень її духовно-моральних якостей, політико-правової та економічної культури, соціальної активності тощо. Активну громадянську позицію інтерпретуємо як свідому участь людини в житті суспільства, що детермінує її вчинки у межах громадянських цінностей.

У руслі заявленої теми волонтерство розглядаємо як добровільний вибір людини, що відображає її особистісні погляди і переконання; як активну громадянську позицію людини, зорієнтовану на покращення якості суспільного життя, зміцнення солідарності, побудову більш справедливого і мирного суспільства. Тож, з одного боку, від рівня розвитку громадянської позиції залежить мотивація людини щодо участі її у волонтерській діяльності, з іншого, – у добровольчих діях формується і зміцнюється активна громадянська позиція. Отже, волонтерство усвідомлюємо і як фактор формування активної громадянської позиції, і як критерій її сформованості.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про волонтерську діяльність» // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 42. – Ст. 435.
2. Закон України «Про освіту» // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 39. – С. 451.
3. Закон України «Про вищу освіту» // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 37-38. – Ст. 2004.
4. Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності : проект // Педагогічна газета Академії педагогічних наук України. – 2000. – № 6 (72). – червень. – С. 4-6.
5. Національна доктрина розвитку освіти : затв. Указом Президента України № 347/2002 від 17.04.2002 р. : витяг // Управління освітою. – 2005. – № 15-16. – С. 25-46.
6. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки // Вища школа. – 2013. – № 2. – С. 86–106.
7. Освіта України. Інформаційні матеріали до III Всеукраїнського з'їзду працівників освіти / за заг. ред. Д. В. Табачника. – К. : Букрек, 2011. – 92 с.
8. Словари и энциклопедии на Академикe. Волонтерство. – Текст. дані. – Режим доступу: [http://dic.academic.ru/searchall.php?SWord волонтерство](http://dic.academic.ru/searchall.php?SWord%20волонтерство) (дата звернення: 20.03.2015). – Назва з екрана.